

gruppen), které dohromady dávají nepřetržitý smysl, později, kdy přirozeně a evikem roste schopnost pojímat větší souvislosti, po větších částech věty (Wortblöcke). Pokud žáci nepochopili první čtení, učitel, případně žák, který textu pozoroval, čtení opakuje po druhé i po třetí. Dává se přednost akustickému vnímání před vizuálním, protože je výraznější a mysl se při něm nerozptyluje jako při vizuálním čtení, kdy oči rychleji sledují text dopředu. Gramatický výklad a poznámky se podávají až po přečtení obsahového celku, např. odstavce. Teprve potom může následovat překlad. Jäkel však považuje a priori každý překlad za problematický, protože pro rozdílnost myšlenkového světa spisovatele a překladatele nelze dosáhnout identity, nýbrž v nejpříznivějším případě jen analogie, proto nemá překlad takovou pedagogickou hodnotu. Ačkoli všechny tři činnosti čtení, překlad a výklad patří k sobě a působí společně, domnívá se Jäkel, že především na vyšším stupni je možno dospět k pochopení textu čtením a mnohostrannou interpretací.

Jäkel rozeznává čtení staroříčské a kursorické, obojí je nutné a vzájemně se doplňuje. Při kursorickém čtení se postupuje rychleji, ale nespěchá se, větší úryvky se pojímají v jednotný celek, kdežto na staroříčské čtení, které je spojeno s hlubokým promyšlením, pozorováním, srovnáváním a kritikou, navazuje interpretace: vytčení obsahu, gramatický výklad, vysvětlení jednotlivých slov v jejich obecném i zvláštním významu s různými odstíny, spojení s otázkami literatury, politiky, dějin, filosofie, světového názoru a náboženství. Autor důrazně varuje před formálním způsobem výkladu, před schematickým postupem, každý výklad má vysvětlovat podstatu věci a vycházet z textu, z jeho smyslu a souvislosti. Nelze však vést ostrou hranici mezi staroříčským a kursorickým čtením.

Při četbě latinského nebo řeckého autora je nutno stále mít na mysli, že antické texty mají být pro žáka tím, čím byly ve starověku, tj. historickým dílem, řečí, filosofickým spisem, básní, dramatem, eposem. Proto je při interpretaci důležité, aby text nebyl materiálem pro jazykové poučení a vědecké badání, nýbrž cennou duševní hodnotou, k jejímuž propracování nechť přistupuje učitel jako vychovatel, nikoli jako odborník, nechť se pokusí, aby se setkávání s velkými a nesmrtelnými díly antiky bylo pro žáky hlubokým a plodným zážitkem. Proto se nedivíme, že autor metodiky znova a znova zdůrazňuje význam učitelovy osobnosti; v jejím působení nemůže nikdy rutina nahradit náročnou a uvědomělou práci.

V dalších kapitolách se probírají písemné práce a zkoušky s návody a příklady cennými zejména pro méně zkušené učitele a rozvržení četby autorů do jednotlivých tříd. Tu narážíme na problém u nás naprosto neobvyklý, avšak pochopitelný v NSR, totiž zda při četbě Caesarových Zápisků o válce galské nehrozí nebezpečí výchovy k militarismu, protože spis má velkou výchovnou hodnotu, zejména po stránce politické. Je potěšující, že učitelům v NSR opravdu záleží na výchově německé mládeže a na budoucnosti Německa, jak svědčí otevřená diskuse, která byla o této otázce vedena po několik let. Jäkel věří, že němečtí učitelé jsou si vědomí své odpovědnosti, a rozhoduje se pro ponechání Caesara ve škole.

Jäkelovu metodiku vyznačuje stálý pedagogický zřetel jak při stanovení cílů, tak i při volbě prostředků a metod; je to v souladu s pojetím didaktiky u Komenského, jež autor často cituje. I když jsme přesvědčeni, že ani sebedokonalejším překladem nelze vystihnout originál, nesdílíme Jäkelovu skepsi vůči hodnotě překladu, který je důkazem, že žák textu rozumí; vždyť péče promyšlením a vyjadřováním cizích myšlenek se žáci cvičí v myšlení a řeči. Ovšem nové pojetí četby považujeme za největší přínos díla. Celá metodika je dobře promyšlena. Obsahuje množství plodných podnětů pro vyučování latině i řečtině. Hodnotu metodických pokynů a rad doprovázených příklady ověřuje více než třicetiletá autorova učitelská praxe.

Antonín Hartmann

Elias Bickerman, Chronologie. 2. überarbeitete Auflage. B. G. Teubner Verlagsgesellschaft Leipzig 1963. Stran 64.

Bickermanova Chronologie, užitečná příručka poučující o hlavních chronologických problémech

antického starověku, vyšla v druhém, přepracovaném vydání a plní mimo všechny pochybnosti své hlavní poslání: podat základní poučení potřebná k pochopení svéráznosti v antickém měření času. Autor sám v předmluvě sice poukazuje na to, že nepodává žádnou příručku k přepočítávání dat, ale zásady, které musí každý historik starověku znát, jsou v knížce načrtnuty, ať již jde o přepočítávání některých starověkých ér (str. 49 n.), převádění římských denních dat (str. 59) nebo ověřování správnosti dní v týdnu, udávaných v některých pozdních antických pramenech (str. 61n.). Především se však Bickerman zaměřuje na to, aby objasnil hlavní pojmy, které jsou předmětem chronologického bádání. Proto také rozdělil látku tak, že nejdříve objasňuje různé pojmy dne (den pracovní, plný den), vysvětluje, jak se chápal měsíc, jak vypadal lunární rok a jak se tento rok uváděl v různých cyklech v soulad s rokem solárním. Mimoto podává ovšem také přehled toho, jak vypadal ve starověku kalendář athénský, egyptský i egyptsko-makedonský a římský, načež se zabývá relativní a absolutní chronologií a předkládá základní poučení o převádění starověkého datování na letopočet dnes užívaný.

Ačkoli jde o knížku útlou, není ušetřena některých autorových přehlédnutí. Nedopatření najdeme hned na str. 4, kde nás udiví spojení *hora* = *ἡμέρα*, omylu si můžeme všimnout na str. 5, kde je o pracovním dni (Werktag) řečeno, že trval „von Morgen zu Morgen“, i na str. 10, kde se mluví o počátcích babylónského kulturního kruhu, vzešlého ze sumerského prostředí v 3. stol. př. n. l. (místo Jh. má zde totiž být Jt.). Souhlasit nelze s tím, spatřují-li se v athénských pokleisthenovských fýlách kmeny (str. 17) a praví-li se (str. 43), že byli r. 387/6 př. n. l. podle Diodóra v Římě tři Fabiové lidovými tribuny (správně: vojenskými tribuny).

Bickerman podržuje také na str. 22 tradiční chybu při udávání let, kdy se v Egyptě předpokládá soulad egyptského kalendáře o konstantním počtu 365 dní v každém roce se skutečným, astronomickým rokem. Řada 139 n. l., 1321, 2781 a 4241 př. n. l. v tzv. sothijské periodě obsahuje totiž početní chybu, poněvadž neexistoval žádný rok 0, jak to ve svých výpočtech Bickerman ostatně respektuje např. na str. 49 při přepočítávání časových údajů podle olympiad na roky naší éry. Správně by se tedy měla udávat řada 139 n. l., 1322, 2782 a 4242 př. n. l., ale prakticky nemá toto upřesnění žádný význam, zejména přihlédneme-li k problémům, kterých se Bickerman na str. 22 dotýká, ale které blíže neobjasňuje.

Josef Češka